Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

1. marts 2012*

»Forbrugerbeskyttelse — aftaler indgået uden for fast forretningssted — direktiv 85/577/EØF — anvendelsesområde — ikke omfattet — unit-linked forsikringsaftaler«

I sag C-166/11,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Audiencia Provincial de Oviedo (Spanien) ved afgørelse af 24. marts 2011, indgået til Domstolen den 5. april 2011, i sagen:

Ángel Lorenzo González Alonso

mod

Nationale Nederlanden Vida Cia De Seguros y Reaseguros SAE,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Safjan, og dommerne E. Levits og M. Berger (refererende dommer),

generaladvokat: V. Trstenjak

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Irland ved D. O'Hagan, som befuldmægtiget

— den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget

— Europa-Kommissionen ved J. Baquero Cruz, som befuldmægtiget,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

* Processprog: spansk.

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 2, litra d), i Rådets direktiv 85/577/EØF af 20. december 1985 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted (EFT L 372, s. 31).

2 Denne anmodning er blevet fremsat inden for rammerne af en retssag mellem Ángel Lorenzo González Alonso og Nationale Nederlanden Vida Cia de Seguros y Reaseguros SAE (herefter »Nationale Nederlanden«) vedrørende et søgsmål, der er anlagt med henblik på at få ophævet en såkaldt »unit linked insurance plan« (»unit linked«-forsikringsaftale) og for at få tilbagebetalt den præmie, som Ángel Lorenzo González Alonso har betalt på grundlag af denne aftale.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 3, stk. 2, litra d), i direktiv 85/577 bestemmer:

»Dette direktiv gælder ikke for:

[…]

d) forsikringsaftaler.«

4 Artikel 2 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/83/EF af 5. november 2002 om livsforsikring (EFT L 345, s. 1, herefter »livsforsikringsdirektivet«) med overskriften »Anvendelsesområde« bestemmer:

»Dette direktiv vedrører adgang til selvstændig direkte forsikringsvirksomhed […] og udøvelse af de nedenfor anførte former for virksomhed:

1) Følgende former for forsikring, såfremt den er baseret på kontrakt:

   a) livsforsikring, dvs. navnlig livsbetinget kapitalforsikring, ophørende eller livsvarig livsforsikring […]

   b) renteforsikring

      […]

[…]«

5 Direktivets artikel 35 med overskriften »Opsigelsesperiode« har følgende ordlyd:

»1. Hver medlemsstat bestemmer, at en forsikringstager, der tegner en individuel livsforsikring, har en frist på mellem 14 og 30 dage fra det tidspunkt, hvor han fik meddelelse om, at forsikringsaftalen er indgået, til at opsige aftalen.

Forsikringstagerens meddelelse om, at aftalen opsiges, medfører, at han fremover frigøres for alle forpligtelser i henhold til den pågældende aftale.

Betingelserne for opsigelse og de heraf affødte øvrige retsvirkninger bestemmes efter den lovgivning, der finder anvendelse på forsikringsaftalen, jf. artikel 32, navnlig hvad angår retningslinjerne for, hvorledes forsikringstageren underrettes om, at forsikringsaftalen er indgået.

[…]«

6 I direktivets artikel 36 med overskriften »Oplysninger til forsikringstageren« er fastsat følgende:

»1. Inden en forsikringsaftale indgås, skal der mindst forelægges forsikringstageren de i bilag III, punkt A, nævnte oplysninger.

[…]

4. Gennemførelsesbestemmelserne til denne artikel og til bilag III fastsættes af den medlemsstat, hvor forpligtelsen består.«

7 I bilag I, punkt III, til »livsforsikringsdirektivet« nævnes som »forsikringsklasse« i den direkte forsikringsvirksomhed, der er omfattet af direktivet, »[f]orsikring, der er tilknyttet investeringsfonds, og som er omhandlet i artikel 2, stk. 1, litra a) og b)«.

8 Ifølge punkt A, nr. a.13, i bilag III til dette direktiv skal »[b]etingelser[ne] for udøvelse af opsigelsesretten« forelægges forsikringstageren, inden forsikringsaftalen indgås.

9 Artikel 1 i Rådets første direktiv 79/267/EØF af 5. marts 1979 om samordning af de administrativt og ved lov fastsatte bestemmelser om adgang til og udøvelse af direkte livsforsikringsvirksomhed (EFT L 63, s. 1) har følgende ordlyd:

»Dette direktiv vedrører adgang til selvstændig direkte forsikringsvirksomhed […] og udøvelse af de nedenfor anførte former for virksomhed:

1. Følgende former for forsikring, såfremt den er baseret på kontrakt

a) livsforsikring […]«

10 Punkt III i bilaget til dette direktiv udpeger som livsforsikringsgren »[f]orsikring, der er tilknyttet investeringsfonds, og som er omhandlet i artikel 1, nr. 1), litra a) […]«.

Nationale bestemmelser

11 Direktiv 85/577 blev gennemført i den spanske retsorden ved lov nr. 26/1991 om aftaler indgået uden for fast forretningssted (Ley 26/1991 sobre contratos celebrados fuera de los establecimientos mercantiles) af 21. november 1991 (BOE nr. 283 af 26.11.1991, herefter »lov nr. 26/1991«). Lov nr. 26/1991, der var i kraft indtil den 1. december 2007, finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen.

12 Det fremgår af artikel 2, stk. 1, nr. 3), i lov nr. 26/1991, at den ikke finder anvendelse på »forsikringsaftaler«.

13 Artikel 3, stk. 1 og 2, i lov nr. 26/1991 har følgende ordlyd:

»1. […] [Aftalen] eller kontrakttilbuddet skal nedfældes skriftligt i to eksemplarer, ledsages af et dokument om fortrydelsesret samt dateres og underskrives af forbrugeren selv.

2. Aftaledokumentet skal […] indeholde en klar og præcis omtale af forbrugerens ret til at tilbagekalde den afgivne accept og af betingelserne for og konsekvenserne af udøvelsen af denne ret

[…]«

14 Det fremgår af artikel 4, første afsnit, i lov nr. 26/1991, at såfremt der »[i]ndgås en aftale eller fremsættes et tilbud under manglende overholdelse af de i foregående artikel fastsatte krav, kan aftalen på forbrugerens anmodning erklæres ugyldig«.

De faktiske omstændigheder, der ligger til grund for tvisten i hovedsagen, og det præjudicielle spørgsmål

15 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at en ansat i Nationale Nederlanden i juli 2007 aflagde Ángel Lorenzo González Alonso et besøg på dennes arbejdsplads for at tilbyde ham et finansielt produkt. Den pågældende ansatte oplyste, at det omhandlede produkt bestod af en højydelseskonto, der gjorde det muligt for indskyderen at få det investerede beløb udbetalt på ethvert tidspunkt.

16 Den forelæggende ret har anført, at Ángel Lorenzo González Alonso accepterede tilbuddet og underskrev en række dokumenter, der omfattede en police benævnt »Segur Fondo Dinámico«, et forsikringsspørgeskema vedrørende underskriverens data og dennes helbredstilstand samt en bemyndigelse til dennes bankforbindelse til løbende betaling af forsikringspræmien. Efter disse dokumenter var blevet underskrevet, begyndte Nationale Nederlanden direkte at debitere Ángel Lorenzo González Alonsos bankkonto for de efterfølgende præmier fra den 3. september 2007 til den 30. maj 2008 til et samlet beløb af 3 083,30 EUR.

17 Ángel Lorenzo González Alonso meddelte i juli 2008 Nationale Nederlanden, at han ønskede at få udbetalt det samlede beløb, som han havde indbetalt. Selskabet afviste at tilbagebetale beløbet. Ángel Lorenzo González Alonso anlagde sag ved retten i Oviedo i henhold til artikel 4 i lov nr. 26/1991 med påstand om ophævelse af kontrakten og tilbagebetaling af den betalte præmie.

18 Ifølge Audiencia Provincial de Oviedo, som sagen er indbragt for som appelinstans, indeholder det dokument, der er benævnt »Segur Fondo Dinámico«, og som Ángel Lorenzo González Alonso underskrev, en livsforsikring med en forsikringssum i tilfælde af død på minimum 3 000 EUR, hvor de af forsikringstageren valgte begunstigede er den forsikrede person selv og dennes børn. Der er tilføjet en anden type ydelser til forsikringen, som udvisker de særlige kendetegn ved en livsforsikring, og som konverterer den til en blandet kontrakt. De egentlige ydelser i henhold til denne forsikring kombineres nemlig med dem, der svarer til et ægte finansielt investeringsprodukt.

19 Den forelæggende ret har anført, at den månedlige præmie, som forsikringstageren indbetaler, er bestemt til en finansiel investering, i hvilken kunden kan vælge størrelsen af sin investering i i forhold til den portefølje, han har fået tilbudt. Ángel Lorenzo González Alonso valgte således, at 30% af de indbetalte præmier skulle gå til investering i en intern fond, der var forvaltedes af Nationale Nederlanden, 60% af disse præmier til en investering med variabel rente samt 10% heraf til en investering med fast rente.

20 Ifølge den forelæggende ret indgik Ángel Lorenzo González Alonso således en unit linked-aftale, der er kendetegnet ved, at forsikringsselskabet kun bærer den forsikringsmæssige risiko, mens den finansielle risiko ved investeringen overgår til forsikringstageren selv. Sidstnævnte påtager sig denne risiko mod indrømmelse af visse skattefordele.

21 Under disse omstændigheder er den forelæggende ret – til trods for, at forsikringsaftaler ikke er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 85/577, jf. direktivets artikel 3, stk. 2, litra d), og til trods for den tilsvarende udelukkelse i artikel 2, stk. 1, nr. 3), i lov nr. 26/1991 – i tvivl om, hvorvidt den i

hovedsagen omhandlede aftale er omfattet af direktivets anvendelsesområde. En sådan fortolkning kan nemlig efter rettens opfattelse være berettiget, henset til Domstolens praksis, idet Domstolen flere gange har fremhævet, at de i artikel 3 i direktiv 85/577 fastsatte undtagelser skal fortolkes indskrænkende.

22 Den forelæggende ret har anført, at i en situation, hvor et finansielt produkt, der anses for at indgå i en unit linked-aftale, kan henføres under anvendelsesområdet for direktiv 85/577, vil de formelle betingelser, der kræves efter artikel 3 og 4 i lov nr. 26/1991, finde anvendelse herpå, og det vil følgelig være muligt at fastslå, at den aftale, som sagsøgeren i hovedsagen indgik, er en nullitet.

23 På denne baggrund har Audiencia Provincial de Oviedo besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 3, stk. 2, litra d), i […] direktiv 85/577 […] fortolkes restriktivt i den forstand, at den ikke omfatter en aftale, der er indgået uden for fast forretningssted, hvorved der tilbydes en livsforsikring mod betaling af en månedlig præmie, der i forskelligt omfang investeres i porteføljer med fast afkast, porteføljer med variabelt afkast og finansielle investeringsprodukter fra det pågældende selskab?«

Om det præjudicielle spørgsmål

24 Den forelæggende ret ønsker med dette spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om en aftale, der er indgået uden for et fast forretningssted, hvorved der tilbydes en livsforsikring mod betaling af en månedlig præmie, der i forskelligt omfang investeres i porteføljer med fast afkast, porteføljer med variabelt afkast og finansielle investeringsprodukter fra det kontraherende selskab, i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, litra d), i direktiv 85/577 ikke henhører under direktivets anvendelsesområde.

25 Herved bemærkes for det første, at direktiv 85/577 ikke indeholder nogen definition af begrebet forsikringsaftale. Direktivet henviser desuden heller ikke udtrykkeligt til medlemsstaternes ret på dette område. Som det følger såvel af kravene om en ensartet anvendelse af EU-retten som af lighedsprincippet, skal rækkevidden af udtrykket »forsikringsaftale« derfor søges under hensyntagen til den sammenhæng, som direktivet indgår i, og det skal i hele Den Europæiske Union undergives en selvstændig og ensartet fortolkning (jf. i denne retning dom af 14.1.1982, sag 64/81, Corman, Sml. s. 13, præmis 8, og dom af 6.3.2008, sag C-98/07, Nordania Finans og BG Factoring, Sml. I, s. 1281, præmis 17).

26 For det andet – således som det fremgår af fast retspraksis – skal undtagelser fra de unionsretlige bestemmelser om forbrugerbeskyttelse fortolkes indskrænkende (jf. dom af 13.12.2001, sag C-481/99, Heininger, Sml. I, s. 9945, præmis 31, og af 15.4.2010, sag C-215/08, E. Friz, Sml. I, s. 2947, præmis 32).

27 Som Domstolen allerede har fastslået, er beskyttelsen af forbrugerne efter direktiv 85/577 imidlertid ikke ubetinget, og den er undergivet visse begrænsninger (jf. dom af 10.4.2008, sag C-412/06, Hamilton, Sml. I, s. 2383, præmis 39 og 40, og E. Friz-dommen, præmis 44). De udelukkelser, der er indeholdt i artikel 3, stk. 2, i direktiv 85/577, er en del af disse begrænsninger. En for restriktiv fortolkning af disse undtagelser ville medføre, at de fratages deres effektive virkning, og kan derfor ikke tiltrædes.

28 Den i hovedsagen omhandlede type aftale indeholder imidlertid bl.a. en livsforsikring i ordets egentlige forstand. Kvalifikationen af en sådan aftale som en »forsikringsaftale« som omhandlet i direktiv 85/577 forekommer derfor ikke at være åbenbart urigtig. Selv om den i hovedsagen omhandlede aftale tilbyder en livsforsikring til gengæld for betaling af en månedlig præmie, der placeres i investeringer med fast og variabelt afkast samt i finansielle produkter, som forsikringstageren bærer risikoen for, er sådanne aftaleretlige bestemmelser nemlig imidlertid ikke usædvanlige.

29 Såkaldte »unit linked«-aftaler eller aftaler »forbundet med investeringsfonds«, såsom den, som Ángel Lorenzo González Alonso har indgået, er derimod almindelige på det forsikringsretlige område. EU-lovgiver har derfor indtaget det standpunkt, at denne type aftale henhører under en livsforsikringsgren, således som dette udtrykkeligt fremgår af punkt III i bilag I til livsforsikringsdirektivet, sammenholdt med samme direktivs artikel 2, nr. 1), litra a).

30 Allerede inden direktiv 85/577 trådte i kraft, blev forsikringer forbundet med investeringsfonds desuden i overensstemmelse med artikel 1, nr. 1), litra a), i første direktiv 79/267 og punkt III i bilaget hertil betragtet som henhørende under en livsforsikringsgren. Med vedtagelsen af direktiv 85/577 begrænsede EU-lovgiver imidlertid ikke begrebet »forsikringsaftale« i den forstand, at det ikke omfattede forsikringer forbundet med investeringsfonds.

31 Under disse omstændigheder og i mangel af bestemmelser, der går i den modsatte retning, må det lægges til grund, at EU-lovgiver, da den vedtog direktiv 85/577 og udelukkede forsikringsaftaler fra dettes anvendelsesområde i deres helhed, anså forsikringsaftaler forbundet med investeringsfonds for at være forsikringsaftaler.

32 Det må følgelig fastslås, at disse aftaler ikke henhører under direktivets anvendelsesområde.

33 Denne fortolkning af artikel 3, stk. 2, litra d), i direktiv 85/577 udelukker i øvrigt ikke på forhånd muligheden for, at forbrugerne under visse omstændigheder kan give afkald på virkningerne af en forsikringsaftale. Det fremgår nemlig af livsforsikringsdirektivets artikel 35, stk. 1, sammenholdt med samme direktivs artikel 36 og punkt A, nr. a.13, i bilag III hertil, at forsikringstageren har ret til at træde tilbage fra forsikringsaftalen. Det tilkommer imidlertid den forelæggende ret alene at efterprøve, om betingelserne for udøvelse af denne ret er opfyldt i den tvist, som verserer for den.

34 Henset til ovenstående betragtninger skal det præjudicielle spørgsmål besvares med, at en aftale, der er indgået uden for et fast forretningssted, hvorved der tilbydes en livsforsikring mod betaling af en månedlig præmie, der i forskelligt omfang investeres i porteføljer med fast afkast, porteføljer med variabelt afkast og finansielle investeringsprodukter fra det kontraherende selskab, i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, litra d), i direktiv 85/577 ikke henhører under direktivets anvendelsesområde.

Sagens omkostninger

35 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Femte Afdeling) for ret:

En aftale, der er indgået uden for et fast forretningssted, hvorved der tilbydes en livsforsikring mod betaling af en månedlig præmie, der i forskelligt omfang investeres i porteføljer med fast afkast, porteføljer med variabelt afkast og finansielle investeringsprodukter fra det kontraherende selskab, henhører i overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, litra d), i Rådets direktiv 85/577/EØF af 20. december 1985 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted ikke under dette direktivs anvendelsesområde.

Underskrifter